

19. aprillil peeti Wiedemanni keelepäeva

19. aprillil kogunes Väike-Maarja rahvamajja keelepäevale hulgaliselt keelehuvilisi. Ettekannetega esinesid F. J. Wiedemanni auhinna tänavune laureaat, tõlkija ja keeleteadlane Kristiina Ross (Vana keele uus nägu) ning professor Mati Erelt (Muutusi eesti lauses). Laureaat istutas keeletammikusse oma nimipuu.

Vallavanem Olev Liblikmanni tänavusel Wiedemanni keelepäeval peetud kõne:

„Lugupeetud keelehoidjad ja arendajad!

Teile saadetud päevakavas on lõik “Tamme kõne”.

Millest siis võiksid rääkida rahvale need puud, kui on saavutanud on hiilgeaja? Kindlasti sellest, kui tugevad on tammed tormides. Aga ka sellest, et nad ei ole siia paikkonda sattunud juhuslikult, vaid neid on istutanud väarikad inimesed kindla eesmärgi ja sooja südamega. Igal puul on edasi anda istutaja lugu ja tema sõnum. Täna saabus seltskonda uus puu oma sõnumi ja oma looga.

Mida nad võiksid jutustada siin pargis jõudehetkeil viibivatele inimestele ja kuulata tahtvaile kõrvadele? Kas kuulajad mõistavad puude muistset juttu?

Kõik meenutaksid kõigepealt meest, kes kandis nime Tamm – oli aatemees ja tunglahoidja. Keeletammikutki hakati looma tema töö- ja elukoha kõrvale, aleviku keskele auväärsele kohale. Jätkatakse siin, ausamba ümbruses.

Millest räägiks alusepanija Wiedemann? Kindlasti sellest, et Sinu keel ei oleks praegu niisugune, kui poleks olnud minu sõnaraamatut. Sellela ei saanud läbi ka eesti murdekogujad. Võid olla uhke, et eesti keel kuulub kultuurkeelte hulka. Aga selliseid keeli on maailmas alla saja. Kultuurkeel on kõrghariduse ja teaduse keel. Hoia, austa ja armasta teda!

Millest võiks rääkida tamm, mis leidis oma koha selles tammikus 1995. aastal? Kindlasti sellest, et oleme seisnud emakeele õiguste eest, kuid selles omapärases A s s a m a l l a s ("Kalevipojast") unustanud seista keele korrashoiu eest. Sõna on võim ja sõna on relv. Ainult täpsest sõna ja mõtte koosmeelest sünnib Eesti Vabariigile nii vajalik täpne tegu. Puu kohin tuletab meelde aegu, kus meie viimane kants oli eesti kodu ja viimane relv eesti keel. Keel ühendas, keel kujundas tõrjelahingute ajal üksmeele. Rahvale on taas antud tulevik. Austa oma keelt, rahvast ja maad!

Sekkub teisel pool maja koha leidnud püramiidpuu. Tuletab meelde, et keel on iga päev igamehe käes ja suus, aga igapähe on vaid piiratud võimalus teda omatahtsi pruukida. Pea seda mees, kui minu ees seisad! Ma ei olnud piiratud priiuse vang, vaid avaral keelemaal elav vabamees. Jätka minu tööd kõrgkunstilise sõnakasutuse ja ilusa emakeele õpetamisel.

Temaga ühinevad keeleõpetajate õpetajad, sest eestlaste mured on ka nende mured. Kõigel on hind, vähesel ka väärtus.

Eemal, teisel pool tiike sahiseb puu, millele nimeandja tegeles pikki aastaid keelekultuuri arendamisega. Seisis Eesti NSV keeleseaduse alusideoloogia väljatöötamise ja kujundamise juures. Mida lisaks tema? Aga seda, et Wiedemanni grammatika on olnud tagasivaatav. On ammutanud keelevara vanadest maamurretest. Ta on nagu kapitaalne sardbetoonsild pikkade algsajandite ja praeguse kirjakeele vahel. Ta tuletab meelde oma muhedal ja värvikal moel à la Karl Eduardi (Karl Eduard Sööt) stiilis, et

me ise pidagem puhtust
ja lükakem laimu teelt,
pärast tunnikest metsateepuhkust
taas harigem haritud keelt!

Samas meenutab keegi oma tegevust Tartu Ülikooli põhikirja koostamisel, kus esimese lausena on kirjas, et ülikool on eesti rahvusülikool. Ka seda, kuidas ta lõi oma keelekoolkonna ja uuris sõnavara päritolu. Tunneb uhkust, et kõik puistuga seotud isikud on seisnud selle eest, et sina saaksid astuda nende poolt hoitud keelevalguses.

Järgmine sahistab latva ja teatab, et tundis juba palju aastaid, kust king pigistab. Püüdis alati tõestada ja kõikjal rõhutada keelehoolde vajadust. Kurb on ta meel 20. sajandi alguse kultuuriinimeste arvamuste pärast, mis teda sügavalt solvasid,

- nagu – meie keel on kõlata ja muusikata;
- või – hingeelu asjadest on meil keele puuduse tõttu võimatu rääkida;
- või – üleüldse oleme oma keelega suures kimbatuses;
- või – meie keel on laisa rahva keel, nohiseja, pudiseja, enese ette pomiseja rahva keel.

Ta ise on kindel, et meie keel ei ole siiski sorgus sabaga iseenda peale urisev peni. Rahva keel on kullakaev, kust igaüks võib võtta ja ta ei lõpe iial otsa.

Oli aasta 1999, mil tulime kahekesi. Oleme hoidnud ja arendanud sulle oskuskeelt. Soovime, et meie keelekasutus oleks Eesti Vabariigi vääriline. Ära jäta oma emakeelt kahe kivi vahele välismõjude vallas, mis risustavad tema omapära. Ta võib murenema hakata. Lase olla keelel avatud, kuid mitte allaheitlik. Võsajänklus ei ole parem kui kadakasakslus.

Ennast tuletab meelde tulija, kes andis rahvale keelerikkuse sõnaraamatute ja Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu toimetamise kaudu ja juba varem alustas oskussõnastiku korrastamist.

Sekkub varasem saabuja teistsuguselt loomepõllult. Teda tõi tammikusse üks sõnameister ja murdeluule viljeleja. Ta loodab, et tema kaudu tuleb tammikusse ka kevad. Tuletab meelde, et keelel on värv, lõhn ja kõla – see on sümfoonia, mida ei saa kõlama panna ainult sõnaraamatutes.

Juurde astub uus teaduskeel – arvutileksikograafia. Tema looja on avanud eesti keelele ukse

arvutimaailma.

Omavahel sahistavad murdekogujad ja murdeuurijad. Üks tuletab meelde, kuidas ta üle 50 aasta kõndis külast külla, talust tallu, Wiedemanni sõnaraamat kaenlas. Unistasid sellest, kuidas murdekeele lähteist saab alguse suur jõgi nimega emakeel, mida mööda eesti rahva põlvkonnad sõuavad maailma keelte avamerele.

Siis sekkub keegi, kes on püüdnud lähendada kaugusi meie kõigi Eestile. Tunneb muret, et väikerahva ühepoolne kakskeelsus võib soodsais oludes olla samm lähemale võõrale ükskeelsusele. Osakem võõrkeeli, kuid ärgem kujundagem neist mingit uut emakeelt.

Kõrvalseisja võrdleb omaette stiihiliselt arenevat rahvakeelt ja arenenud kirjakeelt. Leiab, et rahvakeel on nagu taltsutamata metsik hobune, aga kirjakeel hästitreenitud ja sõitjale kuuletuv võluratsu, kellega võib hüpata kõrgele, söösta tulevikku, või kapata minevikku. Ratsu on hea, ülejäänud oleneb ratsanikust. Hoiatage ikka kindlalt oma sihti!

Tõsiselt mõtisklevad omavahel keeleteoimetajad. Tunnevad rõõmu, et suutsid saata meie keelerikkuse rahva kätte. Loodavad, et julm lobisev aeg ei satuks mustalt risustama meie raamaturiuleid.

Sekkub kindla sõnaga koolimees, kelle elutöö eesmärgiks on olnud hoida eesti keele staatust ja suunata tema saatust. On püüdnud hoida eesti keelt ja keeleteadust maailma kaardil.

Kõrval sahistab latva keelehoidja, keelehoidjate õpetaja, ajakirjanduskeele harija – hoitud ja armastatud keele ema.

Oma sõna ütleb sekka murelik mees – eesti keele ja sugulaskeelte uurija ja õpetaja, kes on kaitsnud meie keelt mõttetute reformimiste eest. Tema silme eest jookseb läbi liivlaste saatust.

Teiste seas, keset parki seisab oma vaikselt ja tagasihoidlikul moel Virumaa murdekoguja, kohanimede täpsustaja ja sedeldaja, kodu-uurija ja kultuuriloo kirjapanija. Rõhutab, et kogu Virumaa kultuur on osa Eesti kultuurist ja Eesti osake maailmast. Siin tehtu on kogu ilmale tehtu. Loeb üles üheksa tähelepanekut oma pikalt eluteelt ja viimane selles reas on – mis teed, tee rahva heaks. Kes nii ei talita, on tühi kruus januse peos.

Niisugused oleksid tamme mõtted. Nii kõneleksid nad kuulajaile ja oma juurte otsijaile eilsest, tänasest ja tulevikust.

Soovin teile kõigile, kes te tänasest aupäevast osa võtate, ilusat kevadet, head tervist ja rõõmsat meelt tänavustest lõpukirjandi teemadest võetud sõnadega: "Suurim ja ilusaim meistritöö on õigesti elatud elu."

Uute kohtumisteni!"